

Hristiyan ve Müslümanların Karşılaşmasını Teşvik ve Yetkinleřtirme

Misyon ve Ökumen Dairesinin
Kurhessen-Waldeck Protestan Kilisesi
Yönetim Kurulları İçin Hazırlamış Olduğu Kılavuz.

Türkische Übersetzung des deutschen Textes

Ermütigung und Befähigung
zur Begegnung von Christen und Muslimen

Eine Handreichung der Kammer für Mission und Ökumene
für die Kirchengvorstände
der Evangelischen Kirche von Kurhessen-Waldeck

İçindekiler

Önsöz

1. Giriş
 - 1.1 Almanya'daki İslam Çok Şekillidir
 - 1.2 Temel Görevler
2. Diyalogun Görevleri
Diyalogun Anlamı Nedir? Koşulları Nelerdir ?
3. Karşılaştırılabilenler ve Karşılaştırılamayanlar
4. Karşılaşma Örnekleri
 - 4.1 Kilise Yönetim Kurulu ve Cami Derneği
 - 4.2 Kiliselerin Yönetimindeki Mezarlıklar
 - 4.3 Şehir Görüntüsü ve Cami
 - 4.4 Kamuoyunda Ezan
 - 4.5 Protestan Anaokullarında Karşılaşma
 - 4.6 Protestan Gençlik Çalışmalarında Karşılaşma
 - 4.7 Okul Bağlamındaki Karşılaşmalar
 - 4.8 Hastahanelerdeki Karşılaşmalar
 - 4.9 Evlilik ve Aile
5. Kilise, Din ve Devlet
6. Din Özgürlüğü ve İnsan Hakları
7. Hristiyanlarda ve Müslümanlarda Dua
 - 7.1 Koşullar
 - 7.2 Dinlerarası ve Çok Dinli Dua
 - 7.3 Çok Dinli Dua – Nasıl ve Nerede?
8. Beklenti

Ek

Sözcük Listesi

Konuyla İlgili Yayınlar, Adresler

Önsöz

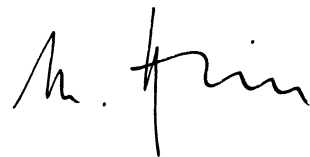
Bir kuşaktan fazla zamandan beri Müslüman inancına mensup insanlar ülkemizde yaşamaktadır. Fakat daha son senelerde İslam dini Alman toplumunun bir parçası olarak geniş bir kamuoyunun bilincine yerleşmiştir. Ne yazık ki, gazete manşetlerine sık sık anlaşmazlıklara yol açan cami inşaatları veya başörtüsü tartışması gibi başlıklar hakim olmuştur. Bu anlaşmazlıkların hiç bir şekilde inkar edilmesi veya önemsizleştirilmesi gerekmez, fakat gazete manşetleriyle birlikte Hristiyanların ve Müslümanların birlikte yaşamalarıyla ilgili cesaretlendirici örneklerin de mevcut olduğu bazen unutuluyor.

Eyalet Kilise Komisyonu# Misyon ve Ökumen Dairesinden kiliselerimizin yönetim kurulları için, Müslüman insanlarla diyalog konusunda bir kılavuz hazırlaması ricasında bulunmuştur. Metin tasarısı Dekanin Claudia Brinkmann-Weiß, Pfarrer Ute Dilger (2007'den beri), Pfarrer Konrad Hahn (komisyon başkanlığı), Pfarrer Hans-Walther Reeh, Oberlandeskirchenrat Dr. Wilhelm Richebächer ve Pröpstin Elisabeth Schoenborn'un üyesi oldukları "dinlerarası karşılaşma daire" heyeti tarafından kaleme alınmıştır. Bu tasarı daire genel kurulu tarafından görüşülmüş ve müteakiben Eyalet Kilise Kurulu ve Eyalet Kilise Komisyonunda müzakere edilmiştir. Eyalet Kilise Komisyonu 25 Ekim 2007 tarihli toplantısında oy birliğiyle ekteki metni benimsemiş ve yayınlanmasına karar vermiştir.

Bu kılavuz Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki karşılaşmayı teşvik etmek istiyor. Bu hedef yönü, insanların kişisel karşılaşması yoluyla, her iki tarafta da var olan yanlış anlamaların ve ön yargıların azalmasının mümkün olacağı anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu metnin, kendisini İslam diniyle teolejik tartışma yazısı olarak görmediğini özellikle vurgulamak gerekir, fakat bu metin kendisini farklı inançlardan insanların pratikteki birlikte yaşamalarına önemli bir Protestan katkı olarak görmektedir. Böylece Hristiyanlar olarak İncilin bir talebini yerine getirmiş oluyoruz: "sizden içinizde olan ümit için hesap vermenizi talep eden herkese, her zaman hazır olunuz" (1. Petrus mektubu 3, 15).

Sayın Papaz Dr. Frank Hofmann başkanlığındaki Misyon ve Ökumen dairesine bu konudaki yoğun çalışmaları için teşekkür ediyor ve kılavuzun, dinlerin diyalogunu ileriye götürecek itkiler vermesini ümit ediyorum.

Kassel, Ocak 2008

Prof. Dr. Martin Hein
Piskopos

1. Giriş

1.1 Almanya'daki İslam Çok Şekillidir

Son kırk senede Almanya'nın din haritası dikkat çekici bir şekilde değişti. İslam ülkeleriyle yapılan yabancı iş gücü alım anlaşmasından bu yana, ilk olarak Almanya'ya çok sayıda Müslüman gelmektedir. 1973 yılındaki iş gücü alımının durdurulmasıyla, aile birleşimine olanak sağlanmıştır. Müslüman ailelerle birlikte İslam Almanya'da yeni bir dinsel ve kültürel büyüklük haline gelmiştir. Bugün Almanya'da tahminen 3,2 milyon Müslüman yaşamaktadır. Kültürel bakımdan değişik ülkelerden devam etmekte olan göç, İslam dininin çeşitliliğini de Almanya'ya getirmiştir. Türkiye'den Sünniler, İran'dan ve Irak'tan Şiiiler, Irak, İran, Türkiye ve Suriye'den oluşan dört ülke bölgesinden Aleviler, Pakistan'dan Ahmediye hareketi taraftarları, eski Yugoslavya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın çeşitli ülkelerinden Müslüman sığınmacıların yanında, Yakın Doğu'nun büyük şehirlerinden gelen laik Müslümanlar ve sayıları giderek artmakta olan Alman Müslümanlar, İslam dini içindeki çoğulculuğun göstergesidirler. Birçok değişik grupların varlığının yanında, geldikleri ülkelere olan bağlantılar, İslam dinini zor anlaşılır duruma getirmektedir. Ayrıca militan Müslüman fanatiklerin terör eylemlerinden duyulan korku, görüntüyü sıkıntıya sokmaktadır.

1.2 Temel Görevler

Kabul edecek toplumun görevi, Müslüman göçmenleri bir bütün olarak kabul etmektir. Bu bağlamda İslami yaşamın çok yönlü ve değişik olduğunu bilmek yararlı olacaktır. İslam dininin Almanya'da yaşayan insanların çoğunluğu için yabancı bir din olduğu gerçeği, İslamın ne olduğu konusunda farklı bir bakışı gerektirmektedir. Yabancılarla karşılaşmalarda genellemeler bir yarar getirmez. Müslüman tarafının bizimle görüşecek olan temsilcilerinin kim olduğu sorusuna verilecek kurumsal bir yanıtla yetinilmemelidir. Hem İslami federasyonların temsilcileri hem de yan komşularımız görüşülebilecek kişiler olarak dikkate alınmalıdır.

Müslüman göçmen ailelerin görevi Almanya'yı yeni yurtları olarak kabul etmektir. Onların birçoğu sosyal sıkıntı tecrübesini yaşamışlardır. Diğerleri ise takip, iç savaş ve terörden kaçmışlardır. Almanya'da yaşayan ikinci veya üçüncü kuşaktakiler bile, göç olayının tarihi boyutları hakkında bilgi sahibidirler. Müslüman göçmenlerin çok sayıda Alman vatandaşlığına geçmesi, onların Almanya'yı yeni yurt olarak kabul ettiklerini gösteren bir delildir. Yaşamın önemli bölümlerindeki toplumsal katılım, başarılı uyuma yapılan öncelikli katkı olarak azalmamalıdır.

Almanya'daki Müslümanlar içinde üç önemli akım belirgin olmaktadır: İslam dinine yönelik çoğul değerçi, tutucu değerçi ve kökten dinci tutumlar. İslamın çok şekilli olduğunu bildiğimiz için, görüşme muhatabı kişilerin seçiminde Eyalet kilisesi İslam diniyle ilişkilerden sorumlu Papazlık dairesine danışılmasını tavsiye ederiz.

Hristiyanların ve Müslümanların Alman toplumunda birlikte yaşamaları daha kendisini ispatlama aşamasındadır. Şehirlerde sosyal sınırlamayla birlikte gelişmekte olan etnik bir sınırlama oluşmaktadır. Belediyeler, ilçeler ve eyaletler okul, gençlik bakımı ve genel sosyal refah alanlarındaki yükümlülüklerini yerine getirebilmek açısından, büyük bir sorumluluk içindedirler. Kaynaşma düşüncesi modern toplumun bir ölüm kalım görevidir. Hristiyanlar ve Müslümanlar, dinlerin birbirine olan ilişkilerini yeniden düşünmek zorundadırlar. Onları birleştirenin ne olduğu ve hangi konuda farklı oldukları açıkça belirtilebilmelidir. Toplum bir bütün olarak, ki bu göçmenleri de kapsar, hangi ortak değerleri olduğu konusunda bilgi verebilmek zorundadır.

2. Diyalogun Amacı Diyalog Ne Demektir? Koşulu Nedir?

Diyalogun anlamı insanların değişik ve hatta karşıt inançlarına rağmen birbirleriyle barışsever bir şekilde görüşmeleri ve birbirlerini daha iyi anlamak istemeleridir. Şiddet nedeniyle parçalanmış bir dünyada, iyi amaçlı insanların diyalogunun başka bir seçeneği yoktur.

Fakat değişik düşünceli, değişik şekilde ibadet ve hareket eden insanların diyalogu her zaman kabul görmemektedir. Bunun bir nedeni, diğer bir dinin temsilcisiyle dini gerçekler hakkında açık bir tartışma sözkonusu olduğunda, kendi inancını yeterince savunamama korkusu olabilir. Diğer bir nedenin ise, diyalog isteyenlerin şu ana kadarki kendi dinleri hakkında güvensiz olmaları varsayımıdır. Acaba Hristiyanlarda diyalog, Hristiyan dininin gerçeklerine olan inancı geri plana atmak anlamına mı gelmektedir? Yoksa diyalog, bütün dinlerin gerçeğin birazını, fakat hiç bir dinin, gerçeğin tümünü kapsamadığını kabul etmek anlamına mı gelmektedir? Veya herkes için geçerli olan bir tek gerçekten bahsetmemek mi gerekir? Bu sorular anlayışla karşılanmalıdır.

Biz, diyalog ve Hristiyan dininin gerçeklerine inancın, birbiriyle çelişmediği görüşündeyiz. Hristiyanlık inancının, kendi kanaatı uğruna anlayış göstermediği diğer gerçeklik iddialarını, hatta bunları savunan insanları, küçük düşürmeye ihtiyacı yoktur. Hristiyanlar bilirler ki, inançlarının gerçekliliği, daha iyi kanıtlara veya „daha iyi“ insanların güçlerine bağlı değildir. Onların görüşüne göre, iman İsa'nın aracılığında, bütün insanlara sevgiyle kendini veren Tanrının, sadece bir hediyesidir. İman, aziz ruhun etkili olmasıyla yerine ulaşır. Böylece insanlar onun gerçeğine inandırılırlar.

Bu şartlar altında dinler arası diyalog için aşağıdaki kuralları formüle ediyoruz:

1. Çeşitli dinlerden olan insanlar arasındaki diyalog (Yunanca „dialogos“ Almanca -sözcükler kullanarak- görüşme anlamında) sözlü, yani birbirinin değişik inançları olduğunu bilen insanların, kanıtlar öne sürerek tartışma şeklindedir.
2. Tartışma karşılıklı hürmet ortamında, dostça ve kimsenin sadece kendisi için ya da diğerlerine karşı hak iddia edemeyeceği, Tanrıya derin saygı ortamında olacaktır.

3. Diyaloga katılanların, daha önceki günlük yaşamda dini konularda birbirlerini güvenilir kişiler olarak tanımış olmaları, diyalogun başarılı olmasını teşvik eder.
4. Başarılı bir diyalog için, yapılacak görüşmeler hakkındaki beklentilerin ve korkuların, her iki tarafça ifade edilmesi gerekir.
5. Gerçeklere inanç diyalogun şartıdır. Diyalog ortaklarının, kendi dinlerinin Tanrı işi olduğu ve onların bu Tanrı inancına katıldıkları konusunda kendilerinden emin olduklarını, bilmek gerekir. Bu eminliklerini, görüşmelerde gerekçeli olarak ispat edebilmelidirler.
6. Hristiyanlar için, İncilin doğruluğuna şahadet anlamına gelen misyon ve diyalog birbirleriyle çelişmezler. Aslında, biri diğerini gerektirir, şart koşar: Eğer Hristiyanlar, başka dine mensup görüşme muhatapları gibi, kendi inançları hakkında konuşurlarsa, bu inancın doğruluğuna şahitlik yapmış olurlar. Hristiyanlar hep en iyi şeylerini, yani İsa'yı tanıyor olmayı ve bu sebeple Tanrının sevgisinin bir parçası olmayı, diğerleriyle paylaşmak isteyeceklerdir. Fakat bir inancın, kendi gerçeklik iddiasını diğerlerine karşı, nasıl dile getirdiği de çok önemlidir.
7. Hoşgörülü bir şekilde dile getirilen bir gerçeklik talebi, kendi görüşüne göre yanlış olduğunu düşünse bile, karşısındaki kişiye onun ters taleplerini dile getirmesine rıza gösterir.
8. Eğer insanlar, diğer kişilerin onurunu kıracak ve özgürlüklerini kısıtlayacak ilkeleri savunur ve bu şekilde davranırlarsa, hoşgörünün sınırını aşmış olurlar. Bu tarzdaki davranışları protesto etmek gerekir. Eğer protesto olumlu sonuç vermezse, tehdit edilen kişilerin korunması görevi, ters talepleri ve davranışları olan kişilere gösterilen hoşgörüden daha önemlidir. Hoşgörüyü teşvik etmenin yanı sıra, bu sınırı belirlemek de, dinlerarası diyalogun görevidir.
9. Bu yolla amaca ulaşamayacağından dolayı, diyaloga katılanların tümünün, kendi dini inançlarını ne kendi dinlerinin mensuplarına ne de başka dine inanlara zor kullanarak kabul ettirilemeyeceği konusunda, hemfikir olmaları gerekir. Aynı şekilde, onlar bir kişinin özgürce kendi inancını değiştirebileceği ve bunun sonucunda din değiştirme adımını atabilmesinin mümkün olduğunu, kabul etmelidirler.
10. Diyaloga katılanların öğrenmeye açık olmaları ve görüşmenin genel anlamda yararlı olacağına inanmaları gerekir. Ortak pratik hedefler, dinler arası görüşmeleri düzenleme ve uygulama konusunda yararlıdırlar.

3. Karşılaştırılabilenler ve Karşılaştırılmayanlar

Her kim ilk defa Müslümanlarla dini konular hakkında görüşme yapmak ister, bir camiye ziyaret eder veya bir Müslüman baya ya da bayana kilisesini tanıtır ise, o kişi, benzerlikleri ortaya koyarak, yabancılığı azaltmaya eğimli demektir. Yabancı dinin bilinmeyen tarafı, kendi geleneğinden bilinenle karşılaştırılır: Kiliseyle cami, kilise cemaatıyla cami derneği, İncil ile Kuran, papazla imam, protestan gençler için verilen din dersi ile kuran kursu, Hristiyan cenaze merasimi ile Müslümanların cenaze merasimi. Fakat bu sadece bir başlangıç olabilir.

Görüşmelerin ilerlemesiyle birlikte, farklılıklar ortaya çıkacaktır. Kilisede altar denilen bir sunak vardır. Altarda Kutsal Kitap ve Kutsal Akşam Yemeği de bulunur. Bir camide sunak bulunmaz. Cami, beş vakit namaz kılınan yerdir. Müslümanlar Kurban Bayramı kutlarlar, hayvanın kurban edilmesi cami dışında açık havada yapılır. Papaz mesleğinin, İslam dininde karşılığı yoktur. Diğer taraftan, Hristiyan dininde de cami hocasının öğretim otoritesi olarak tam bir karşılığı yoktur. İmamın namazı yönetme fonksiyonu dikkate alınır, bir lektörle karşılaştırmak mümkündür. Günlük dilde, bazen imam ve hocanın papazla kıyaslandığı duyulmaktadır. Almanya'daki büyük camilerin imamları, her şeyden önce Türkiye'den gönderilen din görevlileri, Almanya'daki İslam diasporası içinde, gittikçe artan ve bir din adamının mesleki özelliklerini örnek alan, yeni görevler üstlenmektedirler. Her ikisi de, yazılı eseri tefsir etme yeteneğini kazandıran akademik öğrenim görmüştür ve insanlara günlük yaşamlarında refakat etme görevini yerine getirmektedirler.

Hristiyanlar ve Müslümanlar, ahlaki değerler üzerinde görüşbirliği sağlayabilirler. Musevi geleneğine ait ortak kökler, hayır ve şeri bilmek, Tanrının emirlerini (şeriat) bilmek, yaşamın onuru ve sadece Tanrı tarafından belirlenebileceği, yakın çevredeki muhtaçlara yardım, toplumda barış görevi, bilgeliğin önemi ve dinde akli kullanma çağrısı, bunların içindedir. Görüşmeler ilerledikçe karşılıklı anlayışın yanı sıra, farklılıkların bilinci de artar. Görüşmeler sırasında ortaya çıkan en önemli anlayıştan bir tanesi, Hristiyan ve Müslümanların birbirlerine yakın olduklarını düşündükleri tek bir Tanrıya inanma noktasında birbirinden farklı oldukları, olaydır. Hristiyanlar İsa'nın şahsında Tanrıyı görürler. O, Tanrının oğludur. Müslümanlar bu inancı kesinlikle reddederler. Onlar, İsa'nın şahsında Tanrı tarafından yetkilendirilmiş bir peygamber görürler. Hristiyanlar "Tanrı sevgidir" (1. Joh. 4,16) derler, Müslümanlar Tanrının merhametini dile getirirler.

4. Örnek Görüşme Alanları

4.1 Kilise Yönetim Kurulu ve Cami Derneği

Bir çok yerde Müslümanlar, dini görevlerini yerine getirebilmek ve kültürel değerlerini koruyabilmek için, cami dernekleri kurmuşlardır. Kilise toplulukları ve cami dernekleri Hristiyanların ve Müslümanların oturdukları bölgelerde, başarılı bir birlikte yaşama yönünde, ortak sorumluluklarını yerine getirebilmek için, gelecekte birbirlerine daha fazla muhtaç olacaklardır. Bu nedenle her iki tarafı da yeni görevler beklemektedir. Bayan papazlar, imamlar, bay papazla ve yakın gelecekte tek tük de olsa, imamlık görevine atanacak bayanlar, kilise temsilcisi bayanlar ve cami derneği üyeleri, dini topluluklarda çalışmakta olan bayanlar ve baylar, dini rehberler ve köprü kurucuları olarak aranmaktadır. Onlar yaşadıkları çevrede, kendi dinlerinin kamu oyundaki görüntüsünü kalıcı bir şekilde etkilemektedirler. Davet eden Kilise Topluluğu, belki kilise toplantı salonlarını komşu ailelerin eğlence toplantılarına tahsis ederek, misafirperverlik gösterebilir ve insanlar arasındaki karşılıklı buluşmaya destek olabilirler. Fakat, kilise salonlarının islami etkinlikler için verilmesi mümkün değildir.

4.2 Kilise Yönetimindeki Mezarlıklar

Eskiden kalma olarak, bir mezarlık kilisenin yönetiminde ise, kilise cemaati mezarlık işletmecisi olarak, bir ihtiyaç ortaya çıkarsa ve yakında bir başka mezarlık yoksa, mezarlığın bir bölümünün, İslam dini mensuplarının cenazelerinin defni için ayrılmasına rıza göstermelidir. Bunun planlamasında uzman bir İslam dini temsilcisine danışılmalıdır. Hessen Eyaletindeki, tabutlu defin mecburiyetiyle ilgili geçerli yasalar dikkate alınmalıdır. İstisnalar izine tabidir. Uygun bir cenaze töreni için, definin nasıl yapılacağıyla ilgili daha önceden kesin anlaşmalar yapılmalıdır. Özellikle ayrıntılarda, açıklanması gereken kültürel farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Mezarlık yönetmeliğine göre, cenaze töreni sırasında tabutun açılmaması gerekir. Buna rağmen, Hessen Eyaletindeki bazı mezarlık yönetmeliklerince, tabutun mezarlığa indirilmeden bir süre önce açılmasına izin verilmektedir. Ayrıca, mezarı kimin dolduracağı konusunda da bir anlaşmaya varılması gerekmektedir.

4.3 Şehir Görüntüsü ve Cami

Bir çoklarına göre, kubbe ve minareli cami görüntüsü, İslamın çehresi demektir. Bu nedenle, cami inşaatı konusunda şiddetli tartışmaların oluşması ve değişik görüşlerin karşı karşıya gelmesi, şaşırtıcı değildir. Anayasanın 4. maddesindeki inanç özgürlüğüyle ilgili temel hak, Müslümanlar için de geçerlidir ve cami inşaatı için de. İnşaatla ilgili konular, yapı kanununda ve eyaletlerin yapı yönetmeliklerinde açıklanmıştır. Minare bir çok caminin yapı tarzına ait bir unsurdur. O bakımdan, minare inşaatı da, cami inşaatıyla ilgili aynı kriterlere bağlıdır.

Bir kilise yönetim kurulu, planlanan cami inşaatıyla ilgili görüş bildirmek zorunda değildir. Fakat kilise cemaati daha önce cami inşaatıyla ilgili soruların, örneğin bir camide ne yapıldığı sorusunun, tartışıldığı bir forum oluşturabilir. Dinlerinin barış potansiyelini sürekli dile getirmek ve yaşadıkları çevrede hayata geçirmek, hem Hristiyanların hem de Müslümanların görevidir. Eğer bir kilise yönetim kurulu, bir caminin açılış törenine davet edilirse, normal olarak bu daveti kabul eder.

4.4 *Kamu Oyunda Ezan Sesi*

Ezanın hoparlörle dışarıya verilmesi tartışmalıdır. Bazı İslam federasyonları ezanın resmi olarak dışarı verilmesini talep etmektedirler. Bu görüş doğrultusunda, aleni ezan okunmasında, dini boyutları aşan bir gerekçe söz konusu olmaktadır ki, o da kamu yaşamını etkileme isteğidir. Bu bağlamda çan sesi ve ezan tartışması meydana gelebilir. Çan seslerinin ezanın hoparlörlerle artırılmasıyla, bire bir karşılaştırılamayacağı konusunda, kilise yönetim kurulunun dikkati çekilir. Çan çalınmasının dini ve seküler fonksiyonları vardır. Kilise kuleleri, şehirlerin ve köylerin kültürel kimliklerinin bir parçasıdır.

Çan çalmak herhangi bir dini inanca bağlılığı ifade etmez. Buna karşılık ezan açık bir şekilde, inanç ifadesi özelliği taşır. Ezanın aleni olarak, hoparlörlerle duyurulması gibi, islami ülkelerin adetlerini başka bir kültürel geçmişi olan Almanya'da bire bir uygulamak mümkün değildir. Müslüman hemşehrilerimizden, dini sorumluluklarını yerine getirirken tartışmalı konularda alacakları kararların, sosyal uyuma yönüne de dikkat etmeleri beklenir.

4.5 *Anaokullarındaki Karşılaşmalar*

Protestan anaokullarına emanet edilen çocuklar, İncilin gösterdiği yolda teşvik ve eğitim görürler. Bu anaokulların eğitim amacı, Hristiyan dinindeki insanlık anlayışını örnek alır. Onların bakış açısı, toplumun tümünü ve bütün çocukları kapsar ve bu şekilde İncile şahadet etme, görevini yerine getiriler.

Buraları, çocukların ve ebeveynelinin bir araya geldiği yerlerdir. Buraları, dini ve kültürel eğitime uygun olan yerlerdir. Protestan anaokullarında çok kültürlülük uzun zamandan beri, günlük yaşamın bir parçasıdır: 2006 yılında Kurhessen-Waldeck bölgesindeki Protestan ana okullarındaki yabancı çocukların sayısı % 12,3, Müslüman çocukların sayısı % 5,4 oranında olmuştur. Bölgesel olarak (özellikle şehirlerde) Müslüman çocukların oranı, kısmen çok daha yüksektir. Çoktan beri, kendileri bir Protestan anaokuluna devam etmiş olan, ikinci veya üçüncü kuşaktan ebeveynler, Almanya'da yaşamaktadır. Değerlerin aktarılmasını ve dindar bir yaşam şeklini önemli buldukları için, Müslüman anne babalar çoğu kez bilinçli olarak, belediye idaresindeki dini bakımdan tarafsız anaokullarının yerine, bir Protestan kurumunu tercih etmektedirler. Bu nedenle çoğu kez Müslüman anne babaların da, Protestan kurumlarına karşı olumlu beklenti ve samimi tutum

içinde olduklarından bahsedilebilir. Bir protestan ana okulu yanlış anlaşılabilir, değişik inançtan olan çocuklara saygı yüzünden, kendi Protestan kimliğini saklarsa, sadece kilise tarafından belirlenen amacı gerçekleştirememiş değil, aynı zamanda bir çok Müslüman anne babaların beklentilerini de hayal kırıklığına uğratmış olur. Dünya görüşüyle ilgili inançlar ve kişisel değer duyguları, erken gelişme çağlarında oluşmaya başladığı için, kültürlerarası görüşme, hoşgörü ve karşılıklı anlayış, anaokullarında daha erken çağlarda çocuklara aşıtırlabilir. Burada, gelecekteki yaşam için, önemli bir temel atılmış olur.

Anaokullarında anne babalar da, kendi kültürel çevrelerinin dışındaki kesimlerle, düşük seviyede ilişki kurma imkanı bulabilmektedirler. Bazı anaokulları „Familienzentrum“ diye adlandırılan, bir nevi aile merkezleri yönünde, önem kazanmaktadır. Böyle bir hizmet, özellikle sosyal bakımdan zayıf olan veya uyum sağlayamamış ebeveynlere, eğitim görevlerini yerine getirebilmeleri ve toplumca kabul gören bir eğitim stili geliştirmeleri yönünde, bir destek olabilir. Çocukların küçük yaşlarda olmaları ve aile çevresinin etki gücü nedeniyle, bütün anne babalarla birlikte çalışmak çok önemlidir.

İncil ve Hristiyanlık anlayışını ve Protestan özgürlük prensiplerini örnek alan bir insanlık anlayışı, protestan anaokulunun ister Hristiyan ister başka dinden bütün çocuklara yönelik, vazgeçilmez eğitim hedefidir. Bu eğitim hedefi esas alındığında, farklı inançlı, bu kılavuz bağlamında Müslüman çocukların varlığı, kültürel eğitim alanında bütün çocukların dini eğitimi ve kendi dini bilinçlerini geliştirme bakımından bir fırsat ve meydan okuma anlamına gelir.

Bu bağlamda şans olarak, diğerlerinin yanında şunları belirtmek gerekir:

- Dinlerde ve kültürlerde ortak noktaları araştırmak
- Dinler arasındaki farklılıkları (örneğin dini bayramlar, yemek konusundaki yasaklar, ibadet şekilleri v.b. vasıtasıyla) algılamak ve kabullenmek
- Kendi dini inancı hakkında emin olmak

Meydan okuma olarak, diğerlerinin yanına şunları belirtmek gerekir:

- Kendi protestan profilini belirginleştirmek
- Hoşgörü ve özgüven arasındaki gerginlik
- Anne babaların aşırı isteklerine karşı sınır koyma

Kilise cemaati, kurumun idarecisi olarak bu konuları gözardı etmemeli, bilakis anaokulunun eğitim programını geliştirmesine, bilinçli bir şekilde destek olmalı ve kurumun kilise cemaatine ve kilise yaşamına bağlılığını güçlendirmelidir. Anlaşmazlık durumunda ve ortaya çıkan sorunlarda, kilise cemaati anaokulunu ve çalışanlarını yalnız bırakmamalıdır. Sadece anaokulu değil, bilakis cemaat da bir bütün olarak başka inançtan olanlara davet edici ve açık olmalı ve aynı zamanda açık ve net bir şekilde kendi protestan profilini göstermelidir.

Özellikle çok kültürlü bir çevrede faaliyet gösteren anaokullarındaki eğitimcilerden, sağlam bir şekilde Protestan inancına sahip olmaları ve kendi dini gelenekleri ve Hristiyan dininin değerleri hakkında emin bilgi verebilmeleri, talep edilmelidir. Aynı zamanda, başka dinden olan çocukların ve anne babalarının, inançlarına ve kültürlerine karşı açık ve saygılı olmaları gerekir. İşe almada ve daha sonraki meslek içi eğitim seminerlerinde uygun şartların oluşmasına dikkat etmek, kilise cemaatinin görevi ve sorumluluğudur.

Bu meydan okumadan çekinmeyen ve bilinçli olarak Müslüman çocuklarla ve ebeveynleriyle karşılaşmaya açık olan anaokulları ve onlarla birlikte kilise cemaatları, bu şekilde ülkemizde saygıya dayanan bir birlikte yaşam kültürünün temelini atar ve topluma önemli bir hizmette bulunurlar.

4.6 *Protestan Gençlik Çalışmalarında Karşılaşma*

Gençlik gruplarındaki geleneksel protestan gençlik çalışmalarında, Müslümanlara çok nadir rastlanır. Bu tür Müslüman gençler genelde çok bilinçli ve açık ilgiyle yönlendirilmiş olarak, Hristiyan cemaatiyle ilişki kurarlar ve memnuniyetle, sorunsuz bir şekilde uyum sağlarlar.

Fakat özellikle şehirsiz bölgelerde Müslüman gençler, kilise cemaatinin veya kilise idaresindeki diğer açık gençlik çalışmalarını, sık sık ziyaret ederler. Açık gençlik çalışmasının özelliği, doğal olarak sunulan çalışmaların herkese açık olmasıdır. Bu nedenle, bu tür faaliyetleri Müslüman gençlere kapalı tutmak, mümkün değildir. Faaliyeti sunan kuruluş için geçerli olan temel kurallara dikkat etmesi şartıyla, herkes memnuniyetle katılabilir. Bu tür çalışmaları sunan kilise cemaatinin esas amacı, o çevredeki veya semtteki gençler için bir şeyler yapmak, onları sokaktan uzak tutmak, şiddet eğilimini azaltmak, onlara uygun boş zamanları değerlendirme imkanları sunmaktır.

Hayırseverlik, barış içinde birlikte yaşam ve başkalarına karşı saygı ve bütün bunların yanında dezavantajlı insanların, 'bolluk içinde' yaşamaları taahhütü ile ilgili Hristiyanlık prensipleri, bu açık faaliyetin temelini oluşturmaktadır.

Bu durum, açık gençlik çalışması yapan personelin belirgin bir Protestan profile sahip olmasını, gerekli kılmaktadır.

Açık gençlik merkezlerine devam eden gençlerin bir çoğu, kendini dezavantajlı olarak algılamaktadır. Bu açık gençlik merkezlerindeki Müslüman gençler için de geçerlidir. Onlar, Alman toplumuna uyumda ihtiyaçları olan desteği, çoğu kez ailelerinde bulamamaktadır. Kilise cemaatinin açık gençlik çalışması, onlara değişik aktivitelere katılma, boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendirme, kendini geliştirme, okul dışında Hristiyan gençlerle karşılaşma, kendine güvenini ve Batı-Hristiyan değer toplumuna uyumu geliştirme imkanını sunar.

Bir çok Müslüman gençler için, bu tür bir açık gençlik merkezi ikinci bir aile ocağı olur. Bunun dışında başarılı gençlik çalışması, sosyal odaklardan oluşan semtlerde barış içinde bir birlikte yaşama çok katkıda bulunmaktadır. Belki açık gençlik çalışması gelecekte gençlere küreselleşmenin meydan okumasına ve toplumsal değişimlere karşı kullanabilecekleri, tartışmalı hoşgörü kütürünü öğretmekte başarılı olacaktır. Böyle açık gençlik çalışması yapan kilise cemaatleri dikkatli karşılaştırma ve esaslı tartışmaların sonucunda, bilinçli olarak bu kararı almışlardır. Onlar, genelde bu tür çalışmaları kendi cemaat profillerinin önemli bir unsuru olarak görürler ve onaylarlar. Eyalet kilisesinin değişik bölgelerinden yüksek oranda Müslüman gençlerin yaşadığı semtlerdeki kilise cemaatlerinin açık gençlik çalışması hakkında tecrübeleri mevcuttur, örneğin Hanau ve Maintal'dan.

4.7 Okul Bağlamındaki Karşılaşmalar

Okul bağlamındaki Hristiyan ve Müslümanların karşılaşması, toplumumuzdaki Hristiyan Müslüman karşılaşmalarının örnek teşkil edecek bir kesitini ortaya koymaktadır. Burada kültürler arası ve dinler arası birlikteliğin şansları, görevleri ve sıkıntıları hem nicel hem nitel yoğunlaşmış bir şekilde görülmektedir.

Günlük okul yaşamında alışılmamış sorunlar ortaya çıkmaktadır: örneğin, eğer sınıf gezilerine veya spor ve yüzme derslerine katılmamak için, dini sebepler öne sürülürse, eğer dini sebepler öne sürülerek, anayasada yer almakta olan kadın ve erkeklerin eşitliğine saygı gösterilmezse; eğer erkek gençler geldikleri kültüre istinaden kadınlara, kız öğrencilere ve bayan öğretmenlere karşı saygılı davranmayı red ederlerse. Günlük okul yaşamı, oluşmakta olan paralel toplumların aynası oluyor.

Bir de başka bir görüntü var: barışçıl topluma ve onun değerlerine açık olan, koyu Müslümanlık inancına ve aşırı kültürel sınırlamalara aldırış etmeyen, fakat dini, kültürel ve etnik temele dayanan yapılardan dolayı engellenen Müslüman kız öğrencileri. Bütün bunlardan bağımsız olarak, bazen dil problemleri de, sadece öğrenciler arasındaki anlaşmayı zorlaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda öğretmenler ve Müslüman aileler arasındaki karşılaşmayı da zorlaştırıyor.

Yaşam alanı okulda buna rağmen, değişik kültürel ve dini değer yargılarının yan yanılığından, tekrar tekrar bir birlikte yaşam oluşmaktadır. Öğrenciler, sadece farklılıkların arkadaşlığı engelleyen bir neden olmadığını değil, aynı zamanda zenginleştirici olabileceğini öğreniyorlar. Burada ilk etapta geçerli olan: Benim karşımdaki bir din değil, bilakis başka bir inançtan olan bir insandır. Diğerlerine karşı izlenen bu kişisel ve aynı zamanda doğal yaklaşım, yaşam ortamı olan okulda, Hristiyan-Müslüman karşılaşmasında belirleyici olmalıdır. İnsanlar ilk etapta hangi dine mensup oldukları yoluyla değil, bilakis insanlıkları yoluyla tarif edilirler. Burada, ilgili dini kendine has zenginleştirici boyutlarıyla tanımak mümkündür.

Kültürlerarası anlayış ve dinlerarası karşılaşma, esas ders programı dışında özel projeler yoluyla teşvik edilir: Schule ohne Rassismus (ırkçılığın olmadığı okul), „Schulen im Dialog“ (okullarda diyalog), „Weißt du wer ich bin?“ (benim kim olduğumu biliyor musun?) ve diğerleri. Öğrenciler burada birbirlerine kendilerini tanıtarak (biyografik anlatım), birlikte adım atma cesaretini göstererek ve anlayış ve karşılaşmaya dayanan bir okul kültürü yönünde girişimde bulunarak, beraberce anlayış amacıyla, yola koyulmak olanağını bulurlar. Okul papazlık hizmetine ve okul ibadetlerine Müslüman öğrenciler de katılabilirler. Günlük okul yaşamındaki somut karşılaşmalar, davranışları değiştirir ve hoşgörülü ve saygılı olmaya yeteneklendirir.

Yakın zamanda Müslümanlar için din derslerinin verileceği beklenmektedir. Müslüman öğrenciler için din dersi veren öğretmenlerin okul profiline katılması, bir taraftan dinler arasındaki farklılıkları belirgin hale getirecek, diğer taraftan farklı dinlerden insanların birbirleriyle daha bağlayıcı bir şekilde görüşmelerini sağlayacaktır. Yasal düzenlemeler uyarınca, Hessen’de Müslümanlara din dersi verilebilmesi için gerekli şartlar Hessen’de henüz mevcut değildir. Protestan din dersi farklı dinden olanlara karşı saygılı olmayı öğretmek, yaşam alanı okuldaki beraberlik için dini temele dayanan bir katkıda bulunmaktadır. İslam din dersinin standardı da, bu olmalıdır.

4.8 Hastanelerdeki Karşılaşmalar

Hastaneler ve bakımevlerindeki durum özel bir dikkati gerektirir, çünkü genelde görülen odur ki, bir hastalık bütün bir şahsın krizi anlamına gelmektedir. Ayrıca, hasta olmak ve hastalıklarla ilgili durumlarda kültür özellikli farklılıklar, buna eklenmektedir. Böylece hastane konusu, çoğu zaman bir çok yabancılık ve korku duygularıyla dolu olabilir. Doktorlar, bakıcılar, ziyaretçiler ve aynı zamanda papazlar diğer kişinin kültürünü ve dini değer yargılarını ne kadar iyi bilirse o kadar istenmeyen yaralamaları engellemek mümkün olur. İnciden bilinen altın kural : „Başkalarının size yapmasını istediğiniz şeyleri, siz de onlara yapın’ (Mt. 7,12) ifadesinin yardımı, eğer birisinin kendini diğerinin yerine koyabilecek kadar yeterli bilgisi varsa, söz konusudur.

Bu bağlamda, örneğin kadın erkek ilişkileri ve dini nedenlere dayanan, çok dikkati çeken, cinsler arasındaki utanma duygusu da bunun içine girer. Müslüman ailelerin aile içi sıkı bağlarının sonucu olarak, bütün sülalenin hasta odasında bulunması da, diğer hastaların ve personelin hoşgörülerini zorlayabilir.

Kiliselerin sayesinde Hristiyan hastalara destek olmak için, çoğu zaman papazlar vardır. Müslüman hastalar dini bilgisi olan güvendikleri kişileri çağırabilmelidirler. Bütün hastalar gibi onlara da, böyle bir refakatçi isteyip istemedikleri kayıt olurken sorulmalıdır.

Büyük şehirlerde bu, eğitim görmüş bir din görevlisi olabilir. İmamların veya bir bayanın, papazların çalışması gibi hizmet vereceği bir kesin meslek şekli kuruluş aşamasındadır.

Müslüman hastaların gıda maddeleri konusunda, onlar için önemli olan dini kurallara uyma isteği, yemeklerin hazırlanmasında dikkate alınmalıdır. Müslümanların ibadet zamanları hastanede önemli bir konudur. Mümkün olduğunca bu konuya dikkat edilmesi gerekir. Şüphesiz İslam dininde de insan din için değil, bilakis din insan için vardır. Bu nedenle, hastalar belirli dini mükellefiyetlerden muaf tutulmuşlardır. Bu sadece farz olan ibadet bakımından değil, aynı zamanda Ramazanda oruç tutmak için de geçerlidir. Bir Müslümanın hastanede ölmesi halinde, özel bir odada kuralına uygun yıkama ve ibadetin mümkün olması gerekir.

Doğum, hastalık ve ölüm konuları bütün dinlerde özel bir dikkati gerektirir. Elbette hastaneler, bakım yurtları ve acil vakalardaki dini destek, yaşamın had safhasıyla temas durumunda oldukları anda hastanın, bakıma muhtaç kişinin veya kaza geçirenin dini durumunu dikkate almak zorundadırlar.

4.9 Evlilik ve Aile

Hristiyanlar ve Müslümanlar ailenin değerini bilirler ve çocukları Tanrının bir hediyesi olarak görürler. Protestan anlayışına göre, evli çift bir ortaklık ilişkisi içinde olmaya özen göstermelidir. Serbest eş seçimi ve kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması, buna dahildir. Bu nedenle kızlar ve oğullar için eşit eğitim imkanı özellikle kabul edilmelidir. Evlilik ve aile, herhangi bir şekilde düzenlenebilecek bir hukuk alanı anlamına gelmez. Eğer bir dini geleneği öne sürerek anayasaya aykırı normlar uygulanıyorsa, devletin görevi bireyleri korumak ve yürürlükte olan yasanın geçerliliğini sağlamaktır.

Protestan anlayışına göre, bir Hristiyan erkek Müslüman bir bayanla ve bir Hristiyan bayan Müslüman erkekle evlenebilir. Bu inanç farklılığı yine de günlük yaşamda, özel sorunları birlikte getirir. Bu konuda, bir ortaklık girişiminde bulunmak isteyen kişiler, daha önceden anlaşmalıdırlar.

Hristiyanlık ve İslam geçmişte, özellikle son yüz elli senede, erkek ve kadınların evlilikte ve ailede eşit hakları konusunda, farklı düşüncelerde ileri yol almışlardır.

Kültürel farklılık ve buna ek olarak çevre farklılığı, bir ortaklık için kadınları kolayca kaybeden taraf durumuna düşürebilir. İki uluslu evliliklerin haklarını temsil eden kuruluşlardaki ve kiliselerin danışmanlık merkezlerindeki danışmalar, iki uluslu, dinler arası ortaklıkların hazırlanmasında, ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları açıklığa kavuşturmak açısından önemli bir hazırlıktır. Yürürlükteki yasanın dışında, sözde bir „imam nikâhı“ kesinlikle reddedilmelidir. Hiç bir kadın, buna yanaşmamalıdır. Evlilik için özellikle eğer aile daha sonra Almanya dışında ikamet edecekse, uluslararası özel hukuk kanununa uygun, noter tastikli bir evlilik sözleşmesi tavsiye edilir.

Bir Hristiyan-Müslüman evliliğinde, bir kilise nikâhı yapılması için de çaba gösterilmelidir. Hristiyan olmayan eşin, Hristiyan dinine saygı göstermesi şarttır. Kilise nikâhına hazırlık bu bağlamda özel bir önem kazandığı için, zamanında bir bay veya bayan papaza başvurulmalıdır.

Dinler arası evlilik yapmış olan eşler, beraberlik ilişkilerine dayanan sorunları dini konulardan ayırabilmek için, bunula ilgili bir his geliştirmeleri gerekir. Kültürel farklılıklar tekrar tekrar ortaya çıkacaktır. Eşler başka kültürden biriyle yaşam ortaklığı kurmaya karar verdiklerinin bilincine varmak zorundadırlar.

Çocukların eğitimi konusu, itinalı bir şekilde düşünülmelidir. Çocuklar hangi inanca göre eğitilecek? Dini eğitimden kim sorumlu, anne mi, baba mı yoksa her ikisi mi? Bir Hristiyan-Müslüman evliliğinden olan erkek çocuklar sünnet edilmeli mi? Pratikte görülen o ki, Hristiyan-Müslüman evliliğinden olan oğullar, doğumdan hemen sonra, daha hastanede iken sünnet ediliyorlar. Bu sünnet gelecekteki bir vaftiz için engel teşkil etmez. Bir çocuğun küçük yaşlarda vaftiz edilmesi halinde, ebeveynlerden Hristiyan olanı, vaftiz babası, fakat aynı zamanda ebeveynlerden Müslüman olanı da ortak, fakat basamaklı olarak, bir Hristiyan eğitimi için sorumluluk taşırlar. Ortaklaşa tespit edilen değerler kaidesi, her halükarda günlük yaşamın üstesinden gelmeye yardımcı olur. Çocukları arada bırakan, dinler arası bir müsabaka yapılamaması gerekir. Şefkatli anne babalar, her iki dini geleneklerden en iyisini çocuklarına vermek isteyeceklerdir.

Bir bayan veya erkek Hristiyan, bir Hristiyan olmayan eşle evlenerek Protestan kilisesi üyeliğini bırakmış olmaz. Onlar bütün hakları ve yükümlülükleri ile, Protestan kilisesinin bir üyesi olarak kalırlar. Onlar bütün ayinlere ve kudas törenlerine katılabilir, papazlık hizmetinden yararlanabilir ve Protestan kilisesinin diyakozlarına akıl danışabilir ve yardım talep edebilirler. Müslüman eşler kilise nikâhı veya kilisede bir ibadete katılmakla kilisenin üyesi olmazlar. Fakat bir Müslüman bayan veya bay ve onların çocukları, vaftiz edilmemiş olsalar bile, Protestan kilisesine ve kilisenin etkinliklerine memnuniyetle katılabilirler.

5. Kilise, Din ve Devlet

Almanya’da din, kilise ve devlet ilişkisi, özel bir ifade bulmuştur. Devlet kilise hukuku, kiliselere ve yasallığı kabul edilmiş cemaatlere, örneğin Yahudi Kültür Toplumuna özel görevler tahsis etmiştir. Eyaletler dini topluluklara görevlerini yerine getirebilmeleri için amme hizmeti veren, kamu tüzel kişilik statüsü tanıyabilir. Müslümanların giderek Almanya’yı yurt edinmeleriyle birlikte devlete, yürürlükteki devlet kilise hukuku temelinde, İslam dinine inanan vatandaşlara da adaletli olmak görevi düşmektedir. Müslüman Derneklerin temsilcileri ve Müslümanlar Koordinasyon Kurulu (Koordinierungsrat der Muslime) gibi çatı örgütleri, örneğin resmi okullarda din dersi uygulamasında, Müslümanlara ve İslam dinine, Hristiyanlara ve kiliselere olduğu gibi aynı şekilde, eşit muamele yapılmasını talep etmektedirler. Bu bağlamda arzu edilen devletle işbirliği için anayasanın 7. madde, 3. fıkrasına göre daimi olarak bir dini cemaatin oluşturulması şartı vardır.

İslam dininin kendi yapısı gereği, herhangi bir kuruma bağlı olmak, dini bir gereklilik olmadığından dolayı, bu durum Almanya’daki Müslümanlar için halen bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle Müslümanların dini yaşamları buradaki yerel kültür cemiyetlerinde, cami derneklerinde vuku bulmaktadır. Nisan 2007’ de Almanya’da bir İslam Koordinasyon Kurulunu oluşturmuş olan bu kuruluşlar, halen çatı örgütleri yoluyla birbirleriyle gevşek bir bağlantı içindedirler. Koordinasyon kurulunun kendisi ise, derneklerin iç sorunlarında ya hiç ya da çok az bir etki sahibidir. Cami dernekleri anayasanın tanımına uygun olarak, dini toplumlar diye tabir edilen homojen, uzun vadeli, bölgesel federasyonlar kurabildikleri andan itibaren, onlara da kiliseler gibi aynı haklara ve görevlere sahip, resmi okullarda din dersleri alanında, devletin işbirliği ortağı olma yolu açılacaktır. Aynı durum hastane, askeri kuruluşlar ve cezaevlerindeki dini hizmetler için de geçerlidir.

6. İnanç Özgürlüğü ve İnsan Hakları

Vatandaşların inanç özgürlüğü, anayasanın 4. maddesinde güvenceye alınmıştır. Weimar Anayasasının 140. maddesinden alınmış olan 136., 137., 138. maddeler yurttaşlık ve devlet vatandaşlığının hak ve görevlerinin önceliğini, dini yaşam pratiği açısından da açıklamaktadır. Bir inanç sahibi olmak, onun gereklerini yerine getirmek, bir dini terketmek, dinini değiştirmek ve hatta hiç bir dini inancı olmamak, vazgeçilemez temel haklardır. İnançtan vazgeçmek ve dini cemaatı terketmek, dini topluluklar tarafından zayıflık olarak algılanır. Fakat bu, inanç özgürlüğüyle ilgili temel hakkın, sadece biraz da olsa geçersiz olacağı anlamına gelmez. Eğer vatandaşlığın avantajlarından yararlanılmak isteniyorsa, hem Hristiyanlardan hem de Müslümanlardan aynı şekilde Alman devletinin hukuki kurallarına uymaları talep edilir. Dini vecibelerin yerine getirilmesi ve kurallara uyulması, sadece bu bağlamda değil, aynı şekilde düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğünü güvenceye alan insan hakları sözleşmesinin 9. maddesi kapsamında Avrupa bağlamında da geçerlidir.

Modern dünyanın iletişim ağıyla örülmesi ve küreselleşme, inanç özgürlüğünün birçok ülke tarafından uygulanmadığını ve Hristiyanların islami devletlerde dezavantajlı duruma düştüğünü, hatta takibe uğradıklarını görmemezlikten gelmeyi gerektirmez. Hristiyanlar Almanya'daki inanç özgürlüğüne dikkat çekecekler ve Müslümanlarla yaptıkları görüşmelerde Müslüman ülkelerde Hristiyanların dezavantajlı olmasının önlenmesi için çaba göstereceklerdir. Birçok Müslüman göçmen, tamamıyla inanç ve fikir özgürlüğü nedeniyle ülkelerini terk ederek yasal güvence aramış ve Almanya'yı yeni vatan olarak seçmişlerdir. Kazanılmış olan inanç özgürlüğü önemli bir değerdir ve Müslümanlar tarafından da, kendi içlerinde, kökten dinci görüşlere karşı savunulması gerekir. İnanç özgürlüğüne duyulan saygı, insanları din değiştirdikleri için takip etmeyi veya başka türlü sosyal bakımdan dezavantajlı duruma düşürmeyi meneder.

7. Hristiyanların ve Müslümanların Duası

7.1 Koşullar

Duanın önemli olduğu her dinde, dua Tanrıya yönelmenin bir ifadesidir. Dua penceresinden bir dinin kalbine bakarız. Buna göre, eğer ibadet konusu ortaya çıkarsa, diyalog da hassas olmalıdır.

Dua konusunda suistimali veya yalnız anlayışı engellemek için, diyalogun buradaki düzeyinde, birbirini iyi tanımak ve güvenmek şarttır ve iyice yerleşmiş bir yapıdaki karşılaşma alanlarının, uzun bir süreden beri buluşan gruplarda görüşülüyor olması gerekir.

Eğer farklı dinlerden insanlar dua etmek için biraraya geliyorsa, peşinen şunda hemfikir olmalıdırlar ki, birlikte dua sırasında inanç içeriğinin yüzeysel bir karışmaya veya en az derecede ortak bir paydaya indirgenmemesi gerekir. Dürüstçe yürütülen diyalog, dua maskesi altında karşılıklı etkiyi engellemeyi başarır.

7.2 Dinler Arası ve Çok Dinli Dua

Birlikte duayla ilgili kendi gerekçesini açıklamak açısından, son senelerde dinler arası ve çok dinli dua arasında belirlenen ayırım yararlıdır. **Dinlerarası dua**, değişik dinlerde bütün temsilcilerin sorumluluğunda yapılan, özel olarak formüle edilen duadır. **Çok dinli dua**, değişik dinlerin birer temsilcisi tarafından arka arkaya, farklı dinlerden olan insanların sessizce izlediği bir ortamda okunur.

Dinler arası dua reddedilmelidir. Dinler arasındaki teolojik ve kültürel farklılıklar çok derin, tanrı anlayışı ve insan kavramı çok farklıdır. Birlikte dua formüle etme denemeleri hem dini geleneklerin karışımını (Synkretismus) hem de temel teşkil eden iman ifadelerinden vazgeçilmesini zorunlu kılar.

Çok kültürlü dua ise, katılanların dini kimliğini korumasını şart koşar ve her dinin kendi gelenekleri temelinde, kendi dini inancını övgü, şükran ve şefaath olarak ifade edebilmesine dikkat eder. Bu nedenle çok dinli duanın mümkün olduğunu düşünüyoruz.

Çok dinli duanın genelde ortak bir amacı vardır. Bu amacı gözden kaçırmamak için bir hedefe veya konuya yönelmek, bütün katılımcılara bu konuda yardımcı olur. Çok dinli dualara katılan din temsilcilerinin diğer dinlerin içeriklerini kabul etme veya doğrulama şartı yoktur.

Eyalet Kilisesinin çok dinli duayla ilgili pratik deneyimleri mevcuttur, örneğin Stolzenbach Maden Ocağındaki kazandan sonra Borken'deki çok dinli dua ve kısa süreden beri düzenli olarak Kassel' de yapılan çok dinli dua buluşması. Birçok Hristiyan - Müslüman karşılaşmasında, Hristiyanlar akşam duası okurlar ve Müslümanlara kendi geleneklerinden bir dua okuma fırsatı verilir.

Birlikte planlanan ve düzenlenen bir dua buluşması, etkileyici bir dini tecrübe olabilmesine rağmen birlikte hareket etme çabası, mutlaka çok dinli dua yapılmasını gerektirmez. Örneğin sıralı görüşmeler, sessiz yürüyüşler, duyurular, ortak basın açıklamaları veya projeler gibi değişik modeller de denenmelidir. Şenlikler de karşılaşma fırsatı oluşturmaktadır. Bu fırsatta birlikte yaşanan mutluluk, sevinç ve başarılı birlikte yaşamı çeşitli şekillerde dile getirmek mümkündür.

7.3 Çok Dinli Dua – Nasıl ve Nerede?

Çok dinli dua ibadet değildir ve ibadetin yerini tutmaz. Müslümanlar için de çok dinli dua farz olan namazın yerini tutmaz. İşte bir ayine ya da farz olan ibadete olan tam bu mesafe, aslında birlikte dua etmeyi mümkün hale getirir.

Daha önce belirtildiği gibi, çok dinli dua etkinlikleri münasebetiyle bir ağırlık konusu seçilmesi tavsiye olunur, örneğin barış, adalet, yaradılışın korunması, özgürlük, acı, barışma, eğitim, insanlık onuru gibi. Bütün büyük dinlerde bu konularla ilgili uygun metinler ve dualar bulmak mümkündür.

Etkinliğin yapılacağı yer iyi seçilmelidir. Cemaat evi, anaokulu, okullar veya görüşme merkezleri gibi tarafsız yerlere öncelik verilmelidir. Buna karşılık kilise ve cami gibi yerler ise sembolik özelliği ve oldukça atmosferik karakteri olan ibadet mekanlarıdır. Bu yerlerin kendilerine has özel çekişlilikleri, diğer tarafı zor durumda bırakabilir. Bu nedenle birlikte dualar için uygun yerler değildirler.

8. Beklenti

Almanyadaki Hristiyan ve Müslümanların karşılaşması karşılıklı saygı ve anlayış temelinde kurulmalıdır. Protestan kilisesi için farklı dinlerden insanlara yönelmek, birbirini daha iyi tanımak ve anlamak çabasını zayıflatmamak düşüncesi geçerlidir. Bu esnada onlar kendi inançlarını ifade etmekten çekinmemelidirler. Denenmiş olan komşuluk ilişkileri ve aileler arası dostluklar, artmakta olan dışlama eğilimlerine karşı devam ettirilmelidir. Ortaya çıkan anlaşmazlıklar dile getirilmelidir. Gittikçe artan sosyal gerilimler çağında, sınırlı yaşam imkanları nedeniyle oluşan hayal kırıklığıyla birlikte, boyun eğme ve maalesef ön yargılarda artıyor. Hristiyanların katkısı, Tevrat ve İncildeki inanç üçlüsüne, sevgi ve ümide dayanır. Müslüman vatandaşlarımıza yönelik beklentilerde bu yöndedir, Tanrıya ve insanlara olan sorumluluk içinde, yaşama hizmet etmek. Geçmiş kırk yıllık tarih, Hristiyanları ve Müslümanları şimdiye kadar bilinmeyen bir derecede yaklaştırdı. Gelecek kuşakların barış içinde birlikte yaşamaları için, Almanya'daki Hristiyanlar ve Müslümanlar karşılıklı anlayışa yönelik bugün kararlı adımlar atmalıdırlar.

Ek

Açıklamalar

Anayasadan alıntılar:

Madde 4

(1) Din ve vicdan özgürlüğü ile din ve dünyevi inanç özgürlüğüne dokunulamaz.

(2) Dinin rahatsız edilmeden uygulanması güvence altındadır.

(3) Hiç kimse, vicdanına aykırı olarak, savaş hizmetine zorlanamaz. Konunun ayrıntıları federal yasayla düzenlenir.

ve

Madde 140

11 Ağustos 1919 tarihli Alman Anayasasının 136, 137, 138, 139 ve 141. maddeleri hükümleri, bu Anayasanın bir parçasıdır.

Madde 136 (Weimar Anayasası)

Medeni ve siyasi hak ve ödevler, ne din özgürlüğünün icrasına bağlıdır ne de bu nedenle kısıtlanabilirler.

Medeni ve siyasi haklardan yararlanma ve kamu görevlerine giriş dini inanca bağlı değildir.

Hiç kimse dini inancını açıklamakla yükümlü değildir. Resmi makamlar ancak, kişi için hak ve ödevlerin icrası ve yasayla öngörülen bir istatistikin yapılması gerektiği ölçüde dini bir kuruma üyelik konusunda soru sorma hakkına sahiptir. Hiç kimse bir kilise ibadetine veya törenine veya dini bir ibadete katılmaya veya dini bir yemin şeklini kullanmaya zorlanamaz.

Madde 137 (Weimar Anayasası)

Devlet kilisesi yoktur.

Dini topluluklar kurma hakkı güvence altına alınır. Dini toplulukların Emperatorluk toprakları içinde birleşmeleri, hiçbir sınırlandırmaya tabi değildir.

Her dini topluluk, kendi işlerini, herkes gibi geçerli olan yasaların çerçevesinde bağımsız olarak düzenler ve yönetir. Görevlilerini, devlet veya belediye ve köylerin katılımı olmaksızın belirler.

Dini topluluklar, medeni hukukun genel hükümlerine göre hukuki ehliyet kazanırlar.

Halen kamu tüzel kişi niteliğinde olan dini topluluklar, bu hüviyetlerini muhafaza ederler. Kuruluş ve üye sayılarına göre devamlılık gösteren diğer dini topluluklara da istekleri üzerine aynı haklar tanınır. Kamu tüzel kişi niteliğindeki dini toplulukların bir birlik kurmaları halinde, bu birlik te kamu tüzel kişi sayılır.

Kamu tüzel kişi niteliğindeki dini topluluklar, bölgesel vergi listeleri üzerinden, eyalet hukukunun tepit ettiği koşullar çerçevesinde vergi toplamak yetkisine sahiptirler.

Belirli bir dünya görüşüne ortaklaşa hizmet etmeyi kendilerine amaç edinmiş birlikler dini topluluklara eşit sayılırlar.

Bu hükümlerin uygulanmasının yeni hükümler konulmasını gerektirmesi halinde, bu yetki eyalet yasama organlarına aittir.

Madde 138 (Weimar Anayasası)

Devletin yasaya, sözleşmelere veya diğer hukuki tasarruflara dayanarak dini topluluklara yaptığı yardımlar konusu, eyalet yasama organlarının yetkisine geçer. Emperatorluk, bu konuda temel hükümler koyar.

Dini topluluk ve derneklerin mülkiyet ve diğer hakları, onların diyanet, öğretim ve hayır sever amaçlarına hizmet eden kuruluş ve vakıfları ve diğer varlıkları güvence altına alınır.

İmam nikâhı. Bir camide veya evde üç tanık önünde imzalanan evlilik sözleşmesi ,imam nikâhı' olarak adlandırılır. Türkiye'de 1928 yılında Atatürk reformlarıyla İsviçre medeni hukuku yürürlüğe konulmuş ve İslam aile hukuku yürürlükten kaldırılmıştır. Bugün ,imam nikâhı' denince, medeni hukuka aykırı, fakat İslam hukukunun geçerli olduğu ülkelerde geçerlilik kazanabilecek, bir evlilik anlaşılmaktadır. Zaman zaman uygulanmakta olan, belli bir süre için nikâh kıyma geleneği, ne Protestan evlilik anlayışına ne de devlet hukukuna uygundur.

Cami derneği. Cami derneği, amaçları İslami usullere uygun bir ibadet yeri buldurmak ve dini vecibelerin yerine getirilmesini ve aktarılmasını teşvik etmek olan, müslüman kültür dernekleri için kullanılan, bir üst kavramdır. Dernekler kurucuların verdiği isimleri taşırlar, örneğin İslam Kültür Derneği gibi. Sık sık, İslam-Arnaut Kültür Derneği gibi, etnik sıfatlarda bulunur. Bir çatı örgütüne bağlı iseler, bu dernek adlarındaki eklerden anlaşılır, örneğin DİTİB Türk-İslam Kültür Derneği veya İslam Kültür Merkezleri Birliği (VIKZ). İslami kültür derneklerinin güncel adresleri belediyelerden sorulabilir. Karşılaşmalar için temas adresleri Eyalet kilisesinin İslamla ilgili papazlık kurumundan sağlanabilir.

Dinden Dönme

İslamdan Hristiyanlığa ve Hristiyanlıktan İslama dönmeler (din değiştirme) hakkında kesin sayı bilinmemektedir. Medyada açıklanan sayılar tahmini olup kontrolü mümkün değildir.

Koordinasyon Konseyi

Nisan 2007'de DİTİB (Diyanet İşleri Türk İslam Birliği), Müslümanlar Merkez Konseyi (ZMD, farklı kökenli Müslüman örgütlerin oluşturdukları bir birlik), İslam Kültür Merkezleri Birliği (VIKZ, Türk İslam cami derneklerinin bir birliği), İslam Konseyi (IR, farklı kökenli cami derneklerinin oluşturdukları bir birlik) birlikte Almanya Müslümanları Koordinasyon Konseyini (KRM) kurmuşlardır. KRM kendini devletin görüşme ortağı olarak ve örgütlenmiş Müslümanların taleplerinin idarecisi olarak görüyor, örneğin , İslam Sözü' (Islamisches Wort) 'nde. Almanya çapındaki KRM `ye analog olarak eyaletlerde çapında temsilcilikler kuruluş aşamasındadır. KRM Almanya`daki yaklaşık 2500 caminin çoğunluğunu temsil ediyor, fakat Almanya`daki Müslümanların çoğunluğunu değil. Ne dereceye kadar Almanya`daki Müslümanlar için konuşabileceği tartışmalıdır. Müslümanlar koordinasyon komisyonuna paralel olarak bir eski-Müslümanlar koordinasyon kurulu kurulmuştur.

Din Dersi

İslam din dersi kavramıyla devletin sorumluluğunda olan, Müslümanlar için din dersi kastedilmektedir. Defalarca İslam dersi olarak da adlandırılmaktadır. Bundan başka İslam öğretimi ve İslam bilgisi bulunmaktadır. Bu son bahsedilenler devlet eğitim kurumlarınca, örneğin Bayern ve Kuzey Ren Vestfalya eyaletlerinde, değişik kökenli müslüman çocuklara Almanca dilinde İslamla ilgili tarafsız bilgiler vermek amacıyla, okullarda deneme projesi olarak düzenlenmiştir. İmanın kendisi bu model projede öğretilmesi gereken ders konusu değildir. İslam bilgisi ders planı okulların eğitim görevleri içinde yer almaktadır.

Din dersinin okullarda düzenli ders olarak okutulması için anayasal ve okul kanunu açısından şu şartlara dikkat edilmelidir: Sürekli olarak oluşturulmuş bir din topluluğu, dini prensiplerin din topluluğu tarafından anayasayı dikkate alarak fomüle edilmesi, kültür bakanlığı tarafından bu belirtilen esasları dikkate alan bir ders planı hazırlığı, resmen tanınmış bir din toplumu tarafından yetkilendirilmiş, aylığı devlet tarafından ödenen, branşında nitelikli öğretmenler tarafından Almanca dilinde verilmesi gerekir.

İstatistik Veriler

Müslümanların Almanyadaki kesin sayısı hakkında bugüne kadar ne bilimsel araştırmacılar tarafından, ne de devlet tarafından belirlenmiştir. Belirtilen bütün sayılar tahminlere dayanmaktadır. Herhangi bir İslam din topluluğunun üyesi olup olmadığına bakmaksızın, ağırlıklı olarak Müslüman ülkelerden gelen yabancılar Müslüman olarak kaydedilirler. 2006 yılında Almanya`da Müslüman sayısı yaklaşık 3,2 milyon olarak belirtilmiştir, bunları 1,7 milyonu Türkiye kökenlidir, bunlardan 600 000 `i Alevi, 167 000 Bosnalı, 400 000 Asyalı, bunlardan 65 000 `i Afganistan, 35 000 `i Pakistan, 90 000 `i Arap ülkelerinden, 79 000 `i Fas `tan gelmektedir. Yaklaşık 950 000 Alman vatandaşı Müslümandır, bunlardan % 95 `i vatandaşlığa geçme yoluyla. Hessen eyaletinde değişik kökenli yaklaşık 260 000 Müslümanın bulunduğu tahmin edilmektedir. Sayıca Müslümanların yaklaşık % 12`i İslami Federasyonlarda örgütlüdür.

Devlet Kilise Hukuku. Devlet ile din toplumu, kiliseler veya dünya görüşü toplulukları arasındaki bütün düzenlemeler devlet kilise hukuku olarak tanımlanır. Güncel olarak devlet kilise hukukunun her noktasını içine almadan, bu terime paralel din anayasa hukuku terimi kullanılmaktadır.

Literatur:

Elger, R.; Stolleis, F.: *Kleines Islam-Lexikon. Geschichte, Alltag, Kultur*, München 2001

Elsenbast, V.; Schreiner, P.; Sieg, U.: *Handbuch Interreligiöses Lernen*, Gütersloh 2005

Ende, W.; Steinbach, U.: *Der Islam in der Gegenwart*, München 2005

Evangelische Akademien in Deutschland (Hrsg.): *Christen und Muslime. Verantwortung zum Dialog*, Darmstadt 2006

Harz, F.: *Ist Allah auch der liebe Gott? Interreligiöse Erziehung in der Kindertagesstätte*, München 2001

Huber-Rudolf, B.: *Muslimische Kinder im Kindergarten. Eine Praxishilfe für alltägliche Begegnungen*, München 2002

Leimgruber, S.; Renz A.: *Christen und Muslime. Was sie verbindet - was sie unterscheidet*, München 2004

Lutherisches Kirchenamt der Vereinigten Ev.-Luth. Kirche Deutschlands (Hrsg.), Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland (Hrsg.): *Was jeder vom Islam wissen muss*, Gütersloh 2001

Paret, R.: *Der Koran - Übersetzung*, Stuttgart 2007

Schweitzer, F.: *Das Recht des Kindes auf Religion*, Gütersloh 2000

Spuler-Stegemann, U.: *Muslime in Deutschland. Informationen und Klärungen*, Freiburg 2002

Spuler-Stegemann, U.: *Die 101 wichtigsten Fragen zum Islam*, München 2007

Troll, C.W.: *Muslime fragen - Christen antworten*, Regensburg 2003

Kirchliche Stellungnahmen:

Theologische Fakultäten Erlangen und München, Augustana-Hochschule Neuendettelsau (Hrsg.): *Multireligiöses Beten*, München 1972

Kirchengesetz über die Trauung in: Agende für die Evangelische Kirche in Kurhessen-Waldeck. Band III: Die Amtshandlungen, Kassel 1975

Rat der EKD (Hrsg.): *Zusammenleben mit Muslimen in Deutschland. Gestaltung der christlichen Begegnung mit Muslimen*, Gütersloh 2000

Evangelisch-Lutherische Kirche in Bayern (Hrsg.): *Erste Schritte wagen*, München 2002

Rat der EKD (Hrsg.): *Wo Glaube wächst und Leben sich entfaltet*, Gütersloh 2004

Rat der EKD (Hrsg.): *Klarheit und gute Nachbarschaft. Christen und Muslime in Deutschland*, Hannover 2006

Anschriften

Beratungsangebote
der Evangelischen Kirche von Kurhessen-Waldeck:

Beauftragter für Islamfragen**der Evangelischen Kirche von Kurhessen-Waldeck**

Pfarrer Konrad Hahn

Weißer Breite 52a

34130 Kassel

Telefon (05 61) 70 34 826

Fax (05 61) 60 29 959

E-Mail: islambeauftragter.lka@ekkw.de

Arbeitsgebiete: Beratung von Kirchengemeinden und kirchlichen
Einrichtungen, Moderation der Begegnung von Christen und
Muslimen, Vermittlung von Kontakten und Vorträgen, Seelsorge
bei interreligiösen Fragestellungen

Landeskirchenamt**der Evangelischen Kirche von Kurhessen-Waldeck**

Ökumenedezernat

Wilhelmshöher Allee 330

34131 Kassel

Telefon (05 61) 93 78 - 271

Fax (05 61) 93 78 - 417

E-Mail: oekumenedezernat.lka@ekkw.de

Für Beratung in besonderen Fragestellungen der Migration steht
zur Verfügung:

**Arbeitsstelle Migration. Dienst in den Gemeinden an
Ausländern, Aussiedlern und Asylsuchenden**

Pfr. Dr. Robert Brandau

Lessingstraße 13, 34119 Kassel

Tel.: (05 61) 1 09 91 44

Fax: (05 61) 1 09 91 47

E-Mail: arbeitsstelle.migration@ekkw.de

Überregionale Kirchliche Anschriften und Beratungsstellen:

Evangelische Kirche in Deutschland

Islamreferat

Herrenhäuser Str. 12

30419 Hannover

Telefon (05 11) 27 96 - 0

Fax (05 11) 27 96 - 707

Homepage: www.kirche-islam.de

CIBEDO e.V.**Christlich-islamische Begegnungs- und****Dokumentationsstelle**

Balduinstraße 62

60599 Frankfurt am Main

Telefon (0 69) 72 64 91

Fax (0 69) 72 30 52

Homepage: www.cibedo.de

EZW**Evangelische Zentralstelle für
Weltanschauungsfragen**

Augustastr. 80
10117 Berlin
Telefon (0 30) 28 39 52 11
Fax (0 30) 28 39 5212
Homepage: www.ezw-berlin.de

InterReligiöse Arbeitsstelle (INTR°A) e.V.

Am Hardtkopf 17
58769 Nachrodt-Wiblingwerde
Telefon (0 23 52) 30 483
Homepage: www.interrel.de

**Institut für Islamfragen der Deutschen Evangelischen
Allianz e.V.**

Postfach 7427
53074 Bonn
Homepage: www.islaminstitut.de

Weitere Organisationen und Informationsstellen:

Ethno-Medizinisches Zentrum e.V.

Königstraße 6
30175 Hannover
Telefon (05 11) 1 68 - 41 020
Fax (05 11) 45 72 15
Homepage: www.ethno-medizinisches-zentrum.de

IAF**Verband binationaler Familien und Partnerschaften e.V.**

Bundesgeschäftsstelle
Ludolfusstraße 2-4
60487 Frankfurt am Main
Telefon (0 69) 7 13 75 6 - 0
Fax (0 69) 70 75 092
Homepage: www.verband-binationaler.de

Stiftung Zentrum für Türkeistudien

Altendorfer Straße 3
45127 Essen
Telefon (02 01) 31 98 0
Fax (02 01) 31 98 333
Homepage: www.zft-online.de
Homepage der Bundeszentrale für politische Bildung,
der Deutschen Welle, des Goetheinstitutes und anderer
Institutionen über den Islam in einem umfassenden Sinn:
www.quantara.de

Islamische Organisationen:

Bei diesen Verbänden können die Anschriften von örtlichen Vereinen erfragt werden.

**Föderation der Aleviten-Gemeinden
in Deutschland e.V.**

Stollberger Straße 317
50935 Köln
Telefon (02 21) 94 94 85 60
Homepage: www.alevi.com

Islamische Religionsgemeinschaft in Hessen e.V.

Grünbergerstraße 85
35394 Gießen
Telefon (06 41) 94 82 183
Fax (06 41) 94 82 340
Homepage: www.irh-info.de

**Türkisch-islamische Union der Anstalt für Religion
e.V., (DITIB)**

Venloer Straße 160
5083 Köln
Telefon (02 21) 57 98 20
Fax (02 21) 51 58 92
Homepage: www.diyamet.org und www.ditib.de

Zentralrat der Muslime in Deutschland (ZMD)

Steinfelder Gasse 32
50670 Köln
Telefon (02 21) 1 39 44 50
Fax (02 21) 1 39 46 81
Homepage: www.zentralrat.de